



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## **Universitätsbibliothek Paderborn**

### **Annotationes Ioannis Bugenhagij Pomerani in decem epistolas Pauli**

**Bugenhagen, Johannes**

**Basileae, 1524**

**VD16 B 9232**

Loci Magis Insignes In Hac Epistola Svnt.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-36165**

LOCI MAGIS INSIGNES IN HAC  
EPISTOLA SVNT.

Primus, quod euāgelica gratia per Christum nobis à deo data est ante mundi constitutionem, sed nunc manifestata, cap. 1. Qui saluos fecit nos, &c. Hic locus prædestinationis clarius est tractatus ad Ephe. 1. & 3. Secundus, qui sit strenuus miles Christi, siue quilibet Christianus, siue in primis episcopus: nempe is qui accepto spiritu, id est cognita euangelica gratia, non erubescit de euangelio, aut scandalizatur exortatione, ut Phigellus & Hermogenes, quiq; nihil amplectitur, nisi sanam doctrinam, cap. 1. Ne igitur te pudeat, &c. Formā habeto, &c. Hūc suū manere stipendium, id est post crucem gloriam, exemplo Christi certum est, cap. 2. Memento Iesu Christi, &c. Quin & se exemplū fidei proponit ipse Paulus, cap. 1. Noui enim certusq; sum, &c. cap. 2. In quo malis adfligor, &c. cap. 4. Nam ipse iā immolor, &c. Hunc militem, si sit episcopus, sic in prælium accedit, cap. 4. Obtestor igitur, &c. quandoquidem, ut ait cap. 1. Nō dedit nobis deus spiritum timiditatis, sed fortitudinis & dilectionis & sobrietatis, &c. Tertius, quæ sit sana doctrina, nempe forma salutarium uerborum de fide & charitate (quæ audisti ex me in fide & charitate) sicut Paulus docet, & sicut ubiq; est in sacris lite

ANNOTAT. IOANNIS POM.

vis, cap. 1. Formam habeto, &c. cap. 2. Hæc cōmentā  
fidelibus, &c. Stude teipsum, &c. cap. 3. Tu uero af-  
fectatus es doctrinam meā, &c. Ac tu persistito in his  
quæ didicisti, &c. Sana ergo doctrina non est, quæcūq;  
non est de fide & charitate secundum formā sanorū,  
siue salutarium uerborum, quæ nobis in sacris literis  
proditæ est. Iubet ergo uitari quicquid sanæ doctrine  
aduersum est, prophanas uocum inanitates, ut supra  
in epistola præcedente: contentiones & rixosas dispu-  
tationes, stultas & ineruditas questiones, atque hæc  
cap. 2. Prætere a hypocritarū doctrinas, & quæ que-  
stus gratia, non pro ueritate & dei gloria docentur,  
quæ est turpis adulatio, & mera insania à ueritate ab-  
fabulas deficientiū hominū mente corruptorū, & qui-  
bus adēpta est ueritas: ut superiore epistola dictū est.  
Hæc habes, cap. 3. Illud autē scito, &c. & 4. Nā erit  
tēpus, &c. Vides igitur quanta cura Paulus in his dua-  
bus epistolis strenuū militē, & sanam doctrinam de-  
scripserit. Insipientiā uero illorū, qui mente corrupti  
& reprobī circa fidē, resistunt ueritati, siue sanæ do-  
ctrinæ, in primis illorum qui in nouissimis diebus sub  
specie pietatis fouebūt quicquid doctrine domini no-  
stri Iesu Christi aduersum est. prædicit Paulus, cap. 3.  
non ad finē usq; occultū iri, sed ante mundi finē manife-  
stū fore omnibus. Quæ Pauli prophetia his nostris  
temporibus cœpta est impleri: nisi quis excæcatus cor

IN EPI. PAV. AD TIM. II. 102

de hoc ipso adhuc non uideat. Sit Christo gratia, Amen.  
Quartus, de uasis irae & uasis misericordiae, cap. 2.  
Ceterum in magna domo, &c. Quem locum uide ad  
Rhom. 9. Quintus, de resipiscētib. qui antea ueri-  
tati resistebant, cap. 2. Erudientem eos, &c. quem lo-  
cum in superiore epistola fecimus tertium. Sextus,  
quod licet infideles non credant, tamen fidelis perma-  
net deus, & promissiones eius uerae, &c. cap. 2. Si non  
credimus, &c. qui locus quoque est ad Rhom. 3. Nonne  
incredulitas illorum? &c. Septimus, insignis locus  
in hac epistola paucis adnotatus, quod soli ij seducun-  
tur insanis doctrinis, qui seducendi sunt: & soli pere-  
unt qui perire debent, cap. 2. Subuertunt quorundam  
fidem, solidum tamen fundamentum dei stat, habens  
signaculum hoc. Nouit dominus qui sint sui, & disce-  
dat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen Christi.  
Sic Christus dixit, Ioannis 17. Nemo ex eis perijt,  
nisi filius perditionis. Et Matthaei 24. Ita ut in er-  
rorem inducatur, si fieri potest, etiam electi. Et Ioan-  
nis 10. Oues meae uocem meam audiunt, & ego co-  
gnosco eas, & sequuntur me, & ego uitam aeternam  
do eis, & non peribunt in aeternum, & non rapiet eas  
quisquam de manu mea. Ad tempus possunt aberrare,  
sed reducuntur suo tempore a pastore Christo, ut est in  
parabola euangelica. Nouit enim oves suas etiam in me-

**ANNOT. IOANNIS POMERANI**  
dio luporum. Quandoquidē signatas habet oues, &c.  
Ergo interim dum ignoramus iudicia dei, etiā impijs  
prædicandum est, obiurgandi sunt, monendi sunt. Pro  
eis etiam cum fletu deprecandum, & omnia tentanda  
per Christū, ut resipiscāt à diaboli laqueis, sicut hic di-  
citur, quæ admodū Paulus p̄ suis Iudæis fecit, ut uides  
Rhom. 9. Cū uero perire eos absq; spe uidemus, nihil  
est quod amplius doleamus, iam de iudicio dei certi  
quia nihil decessit nobis, nihil perijt, nisi quod iam ante  
nobis ignorantibus perditum est. Hic dicendum est:  
Iustus es domine, & rectum iudicium tuum.

### Paulus apostolus.

Quæ ad hanc inscriptionem attinent, in superiori-  
bus epistolis serè diximus, præter hoc quod dicit se-  
cundum promissionem, uel ad promissionem uitæ in  
Christo Iesu: per quod significat, non se terreni regni  
prædicatorem. Nam hic audies, quod omnes qui pie  
uolunt uiuere in Christo Iesu, persecutionem patien-  
tur. Sed neq; se Mosaicæ legis prædicatorem, quæ ui-  
tam huius temporis promittebat facientibus legem,  
dicens: Si feceris, habitabis in terra tua, abundabis o-  
mnibus bonis, pace gaudebis, hostes subijcientur tibi.  
Si non feceris, lapidaberis, occidèris, fame & penuria  
laborabis, seruiēs hostibus, è terra eijcicris, dispergè-  
ris in uniuersum mundum, Deute. 28. Sed se esse apo-  
stolum siue prædicatorem ad promissionē uitæ, siue ad

promittendam credentibus uitam, non in mundo, non in operibus legis, aut quacunq; gloria humana: sed in Christo Iesu, quæ uita spiritualis est, & uere pia per quam omnia moriuntur, quæ sunt huius creationis: ut tãdem mortificatis mēbris nostris, solus in nobis Christus uiuat, ut in Paulo qui dixit: *Viuo autem iam non ego, uiuit uero in me Christus.* Hanc uitam solum norunt credentes. Caro ne cogitare, aut somniare quidē potest: nam foris nihil nisi crux & mors uidetur. *Vnde 2. ad Corin. 4. Sed licet is qui foris est, &c.* <sup>Gal. 2</sup> ~~cor. par~~

**Cui seruiò à maioribus.**

Nihil refert ad salutem tuam, siue habueris parentes & auos pios, siue impios. Sicut Ezechie nihil obsuit patris Achas impietas, sicut nec rursus profuit Manasse impijssimo patris Ezechie pietas. Quid obsuit ex gentibus credentibus, quod patres coluerant demonia? Quandoquidem filij dei ex deo nascuntur, non ex sanguinibus, neq; ex uoluntate carnis aut uiri. Spiritus <sup>patris</sup> necessitas ad carnem non pertinet. Quid profuisset Paulo aut Timotheo parentum fides, nisi & ipsi in deum credidissent? Magna tamen gratia est, à puero ad deum institui recta fide parentum. Sed cui hoc nõ datum est, nihilominus habet, modò ueniat ad Christũ. Nec puto, quod hic Paulus dicit pertinere ad hoc, qd' episcopus sit irreprehensibilis, ut etiã ei obijci non possit progenitorum infidelitas: alioqui inter gen

ANNOT. IOANNIS POMERANI

tiles conuersos nemo potuisset esse episcopus. Infamia parentum aliquid est, quod impediatur, ne eligatur quis in episcopum: non tamen sic, sicut infamia propria domus, id est familiae, uxoris, & filiorum, ut dixi epistola superiore. Paulus igitur hic, ut admoneat Timotheum rectae fidei, dicit hoc quod non est, non praescribit quid esse debeat, ut satis clarum est.

In conscientia pura.

Pura conscientia est, quando in nullo tibi conscius es, te aliter uel uoluisse uel fecisse, quam sentiebas, in qua conscientia non est confidendum. Nam humanum cor adhuc tantum est, & intentio humana est, utcumque bona uel optima tibi uideatur: nisi conscientia sit spiritu fidei rectificata. Impie enim agit, qui confidit in cogitationibus suis, ut dicitur Prouer. 12. & 28. Qui confidit in corde suo stultus est. Et Paulus 1. Corin. 4. Neque me ipsum iudico. Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, dominus est. Vide hoc in Paulo, Ipse seruiebat deo secundum legem, sicut ait ad Galatas 1. Abundantius existens amulator paternarum traditionum. Et ad Philip. 3. Secundum iustitiam quae in lege est, conuersatus sine querela. Nec erat sibi aliud conscius, sed Christum in lege & prophetis non uidebat, necesse ergo erat, ut impingeret in lapidem offensionis, & petram scandali, id est Christum, sicut supra ipse dixit

pura  
conscientia

epistola 1. cap. 1. Vide quò cōducant bonæ cōscientiæ,  
 & piæ intentiones, ut uocant, quando se secuta, uerbo  
 dei non reguntur: ita ut nulli magis impingant in euan-  
 geliū Christi, quàm sanctuli illi, qui sine uerbo dei &  
 spiritu semel sibi sanctitatis opinionē arrogarūt, &c.  
 Non ergo hic gloriatur de pura cōscientia, sed de deo:  
 quod sic semper eū duxerit, ut uoluit, usq; nunc, quod  
 nūc quoq; colat, sed uere, quē semper se colere putaue-  
 rat, quod ad cōscientiā eius attinebat. Neq; negligē-  
 dū est quod dicit: Gratiam habeo, &c. Ut scias ne hoc  
 ipsum quidem ex nobis esse quod petimus. Oportet  
 enim nos prius spiritu fidei illuminatos esse, antequā  
 petamus: alioqui quid peteremus, nisi promissionibus  
 dei certi essemus nos exaudiendos? Gratiā ergo agit  
 deo, qd' mentē iugiter pro Timotheo orandi dederit.

**Desyderans te uidere.**

Quod sancti cupiūt etiam se uidere secundū carnē,  
 alibi diximus: item quid sit orare die ac nocte.

**Vt suscites donum dei, &c.**

Id est, ut nō negligenter cures negociū episcopi, tibi  
 à me et ab illis qui adsuerūt, iniunctū, ut diximus supe-  
 riore epistola. Non enim, inquit, negligentie spiritū,  
 aut qui timeat in cōspectu aduersariorum, aut pudefi-  
 at, & scandalizetur in cruce, dedit nobis Christianis  
 deus: sed dedit nobis spiritum potētiae, qui etiā stet in

## ANNOT. IOANNIS POMERANI

conspetu mortis, & inferorum, & omnis tentationis: & spiritum dilectionis, qua diligamus non solum amicos, sed etiam inimicos, ita ut audeamus uitam. Ita res fert, despondere pro eis. Et spiritum sobrietatis, qua non solum attendimus, ne grauemur crapula & ebrietate, sed etiam mente sobrii simus, non sapientes plus quam oportet, sed tantum secundum sanam doctrinam, ut non cum ebrijs dormientes, sed sobrii uigilemus ad omnem satanae insultum. Haec tria, potestiam dilectionem, sobrietatem, opponit timiditati, siue spiritui timiditatis. Igitur inquit: qui potentiam dei nactus es, nihil est quod uerearis, uel tuam crucem, uel meam, &c. Quid enim trepidamus ad mortem, quibus uita aeterna data est per euangelium?

### In quo positus sum.

Suam uocationem iactat, non solum ut sciamus hoc esse uerbum dei, quod praedicat, quemadmodum solet: sed & multo amplius propter Timotheum. quasi sic dicat: Et tibi commissum est, sicut & mihi, & eundem spiritum habemus: sic ergo age, & sustine propter euangelium, ut ego, &c. Vt supra in locis diximus.

### Cui credidi.

Scilicet per Christum: id est, illud quod credo & spero accepturum, scilicet redemptionem corporis huius per resurrectionem & uitam aeternam, quando deus erit

erit omnia in omnibus: sicut infra dicit, Reposita est mihi corona iustitiae, &c. Tunc fulgebunt iusti sicut sol in regno patris sui. Tunc accipiet quisque secundum opera sua. Fideles, qui bona fecerunt, recipient uitam eternam: infideles, qui sunt operarij iniquitatis, ignem eternum. Christiani omnia quae sperant in utraq; uita, commissa & deposita habent in manu dei, unde se sciunt & credunt omnia accipere.

**Nosti hoc, &c.**

Hec sunt exempla illorum, qui in tempore tētationis recedunt: rursus & illorum, qui exorta tētatione persistunt: ut Onesiphorus cum sua familia. Bona opera testimonium sunt fidei nostrae: sed sola tentatio & persecutio probat fidei constantiam & ueritatem.

C A P V T II.

**O**Mnibus modis, quod & in priore epistola uidi-  
dimus, agit, quo Timotheum episcopum etate  
adhuc iuuenem, instiget ad curandum officium commis-  
sum: id est, ut doceat, quae à Paulo didicerat, & ea ipsa  
alijs quoque qui idonei fuerint, commendet docenda.  
Atque hic se fortificet per gratiam Christi, ut nullis ce-  
dat laboribus, nullis terreatur minis, non curet alia  
negocia relicto uerbo: quandoquidem uictus corporis  
non deerit, cui etiam debetur corona eterna, de qua  
in hac epistola saepe loquitur. Et ut haec adstruat, tri-